

Гордана Ђилас

ХВАТАЊЕ МЕСЕЧИНЕ

Зрењанин 2023

НА РАЗМЕЂИ СВЕТОВА

Забелешке о новој збирци песама Гордане Ђилас

Стварност у којој живимо заједно са другим људима, свакодневна стварност којој су упућене наше обичне бриге и жеље, није једина стварност у којој живимо. Ми поседујемо способност да живимо и у другим и другачијим световима, у другим стварностима, које нам могу бити, барем привремено, важније од основне, свакодневне. Једну од тих других стварности реконструишу песме из збирке *Хвањање месечине* Гордане Ђилас. Конкретно, она овде оживљава свет успомена из детињства, стварност која живи у њеном сећању.

Хвањање месечине је збирка сачињена од пет циклуса песама, тематско-мотивски јасно одређених, а у њима је на делу иста песничка технологија и, још важније, иста осећајност која се пресликава у стихове. Реч је о, за Гордану Ђилас карактеристичном, истанчаном кретању говора који своја значења успоставља благо нијансирајући слике и избегавајући крупне, одсечне прелазе између њих. Код ове песникиње је све помало у измаглици, покретно и дифузно, све спремно да се прелије у неки други облик. Она подједнако сугерише колико и директно каже, и зато читалац који приступа њеним песмама мора да буде осетљив за детаљ, за благо померање смисла, не само за речи, него и за оно што, као могућност, лебди између речи.

Једну илустрацију те истанчаности можемо видети већ на првим страницама збирке, у песмама циклуса *Звездана теографија*, у којима се најпре нижу изрази који упућују на небеску симболику чистог и светлог (бело, снег, сан, небо, звезда), да би се сусрели са симболиком хтонског, али не и кобног или трагичног (црнина, грудва, зима). Код Гордане Ђилас су и небеско и хтонско блиски

и присни светови, а свој положај лирски глас њене песме осликава као положај на граници светова, између њих: „Стајала сам високо на рубу провалије / Размеђи светова“. Тај положај допушта да се успомене изложе као нешто још увек живо, штавише, нешто што чини супстанцију самог лирског гласа. Уједно, та слика се може разумети и као аутопоетички исказ знатно ширег домена: укупна поезија Гордане Ђилас као да је написана са позиције *на рубу провалије / Размеђи светова*.

Колико је песникиња доследна својој поетици види се и по карактеру језика њене нове збирке. Тај језик је, наиме, једноставан, језик стандардног идиома, без исклизућа. Гордана Ђилас је одолела изазову да део естетских ефеката постигне применом архаичних или регионалних језичких елемената, што би, с обзиром на евокативна значења која успостављају песме *Хвањање месечине* било, ако не очекивано, а оно прихватљиво – али би пореметило основно стилско-поетичко опредељење ауторке. Једини пут када употреби реч која не припада данашњем језичком стандарду, она уноси објашњавајућу фусноту.

Положај на рубу, на размеђи, значи бити у прилици да се погледа на обе стране. Понекад тај обострани поглед песникиња артикулише као сновиђење, као у лепој песми „Пчела и длан“, која се ослања на сложеност симболике длана, у чијем финалу се симбол и стварност непосредно сусрећу: „(...) у линијама на длану / Језиком тражити / Остатке лековитог праха // Тајне знаке, смисао постојања“. У наведеним стиховима и *длан* и *језик* означавају нешто двоструко – и чулни и идеални предмет. У њиховом преплету траже се „тајни знаци“, а у њима „смисао постојања“. Смисао, дакле, није у непосредно, чулно датој стварности, него она мора најпре да буде преображена у знак. Место тог преображаја је песма, а његов покретач језик.

Заокруженост циклуса у збирци *Хвањање месечине* је постигнута, како је примећено, првенствено на тематско-

мотивској равни, па тако циклус *Звездана географија* образује својеврстан каталог најближих предака, циклуси „Луди Тодор“ и „Баба Драгиња“ се односе на индивидуалне субјекте (који прерастају у праве лирске јунаке), а у циклусима *Немци* и *Деца* реч је о колективним субјектима. При томе се говор песме остварује са два становишта – становишта садашњег лирског Ја, и евоцираног становишта лирског Ја као детета. У већини песама се та два становишта јасно разликују, али се понекад и стапају.

То у првом реду важи за циклус *Луди Тодор*, који има самосталних вредности и изван целине збирке у којој се налази. Песмама из овог циклуса Гордана Ђилас се прикључује обимном корпусу поезије, како у оквиру српске, тако и светске књижевности, која тематизује „с ума сишавше“. Треба запазити топлину тона којим се овде говори о Лудом Тодору, као и слутњу, два-три пута артикулисану, да Тодор није просто неко Други, пука изврнута, наопака слика („Богат, зна да носи цео свет у себи / Окренут наглавачке // Он је пупољак наших моћи и / Немоћи, каже звезда / Зависи с које га стране гледаш“), него и неко близу, опасно близу „нама“. Песникиња у овом циклусу функционално говори из првог лица *множине*: „Луди Тодор, с друге планете / Очигледно, али, личио је на нас / Није се могао заобићи“.

У вези са *шојлим шоном* поезије Гордане Ђилас, који неспорно доминира у свих пет циклуса њене нове збирке, намеће се једно запажање о извору те тоpline. Тај извор је, наиме, чисто унутрашњи. Сви евоцирани садржаји, ликови и догађаји, прошли су кроз филтер индивидуалне осећајности, постали су део света њених успомена, и тек потом их говор песме обликује као слике (ове или оне) стварности. Једну потврду да је заиста тако, налазим у чињеници да у целој збирци *Хвањање месечине* постоје само два дистонирајућа места, само две песме, које именују зло – а при томе то није песма „Ужарена

чоканица“ у којој ћемо наићи на реч „зло“, у облику „злих људи“.

Те две песме носе наслове „Очев деда“ и „Надгробна плоча“. Јесте, и зло је део успомена, и пред њим не треба затварати очи. Оно што је у том сучељавању са злом посебно важно нагласити, јесте да је то део представа, да се тако изразим, „успомена из друге руке“, успомена које припадају људима са којима се дели порекло, који су чланови исте породице. Нико од нас, па ни песникиња *Хваџања месечине* не живи у безваздушном простору; њен говор је суштински одређен претходним говорима, говорима ближњих, и тако се, посредно, у једној топлој збирци песама појављује и именовање чистог зла.

И то се види са руба, на размеђи светова. У нулту тачку „између“ стаје, заправо, све.

Саша Радојчић

ЗВЕЗДАНА ГЕОГРАФИЈА

ЗВЕЗДАНА ГЕОГРАФИЈА

I

Иза мене корача сенка
Лаје као бесан пас

Испред су дедине санке
У које ћу се попети
Само да надође снег

Изнад је небески свод
Једина далека сигурност

Када хладном светлошћу обасја
Нас дође, хоће ли они, који у свему
Проналазе лепоту дисања
Преживети

Као да нема Бога међу њима

Он је у умивању хладном водом
Жару образа
Расхлађујућем шоку
У пријатности која следи

Отрежњењу

II

Верујем у моћ звездане географије
Путовању Великим и Малим колима
Са замишљеним коњима што их вуку

То је празнином испуњен простор,
Зар ниси знала, каже сенка

То су дрвене санке твога деде
Каже звезда

Гле како суче бркове
Док упреже коње да би нас одвезао
Низ раван банатски простор
Поплочан ветром
На којем се, кад се изађе из сазвежђа
Бели само снег

Пресијавао се као одраз небеског свода
У хиљадама светлих тачака

Ваљало је да се погоди прави смер
Залет, како би спуст био снажнији

III

У њој се понекад јављала
Као црна грудва погурена слика баке
Одвајкада у црнини
Није марила за снег ни хладноћу
О паралелном свету са неба
Скупљеном у шаџи снега у њеним
Промрзлим рукама
Није размишљала

Да сам јој то и рекла
Мислила би да булазним, сигурно

А, опет, када се свет скупи
У ту ужарену грудву, видим је
Добру и спокојну

Неко драг ми се однекуд смеши